

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Пардаева Зулфия Жўраевна,

Филология фанлари доктори, Жиззах давлат педагогика институти рус тили ва адабиётини ўқитиш кафедраси профессори

e-mail: zulfiyapardaeva@mail.ru

Муртазаева Феруза Рашитовна,

Бухора давлат университети рус тили ва адабиёти кафедраси мустақил изланувчиси

e-mail: feruza79.79@list.ru

УСЛУБ БАДИИЙ МАҲОРАТ ДЕМАҚДИР

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола жаҳон адабиётида “аёллар насри” феноменал аҳамиятга эга бўлган адабий жараёнда ўз бадиий овози билан ажралиб турган замонавий ўзбек ёзувчиси Зулфия Қуролбой қизи ҳикоялари бадииятининг ўзига хослигини очиб беришга бағишланган. Зулфия ҳикояларининг қаҳрамонлари ўз ғами, ташвиши, шодлиғу ҳасрати билан бўй кўрсатган аёллар. Уларнинг аксарияти меҳнатда суяги қотган, оиланинг юкини кўтарган, ўзининг “мен”лигига даъво қилган замондош аёллар. Зулфия Қуролбой қизи ҳикоялари поэтикаси адибанинг фалсафий мушоҳадалари бадиий тафаккур доираси кенглигини, бадиий тил воситалари реализм, романтизм, модернизм, постмодернизм, магик реализм каби тамойил ва методлар синтезини уйғунлаштиргани билан ҳикоялар бадиий ўзига хослигини таъминлайди. Унинг асарлари ғайриоддий сюжети, фавқулодда воқеалар ривожидий ва табиийлиги билан ўқувчини ўзига жалб қилади.

Таянч сўзлар: бадиият, ҳикоя, жанр, “аёллар насри”, бадиий психологизм.

Пардаева Зулфия Жўраевна,

доктор филологических наук, профессор кафедры методики преподавания русского языка и литературы Джизакского государственного педагогического института

e-mail: zulfiyapardaeva@mail.ru

Муртазаева Феруза Рашитовна,

самостоятельный соискатель Бухарского государственного университета

e-mail: feruza79.79@list.ru

СТИЛЬ ЕСТЬ ХУДОЖЕСТВЕННОЕ МАСТЕРСТВО

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена раскрытию художественного своеобразия рассказов современной узбекской писательницы Зульфии Куралбой кизи, которая отличается своим художественным голосом феноменальной “женской прозы” в мировой литературе. Героини рассказов Зульфии – современницы со своей печалью, со своими заботами, со своей радостью и болью. Многие из них закаленные в труде, вынесшие тяжести семьи, претендующие на свое «я». Поэтику рассказов Зульфии Куралбой кизи составляет широта художественного диапазона философского мышления, художественные средства языка синтезируя тенденции и методы реализма, романтизма, модернизма, постмодернизма и магического реализма, обеспечивают художественное своеобразие ее рассказов. Ее рассказы привлекают читателя простотой и естественностью сверхъестественного сюжета, развитием чрезвычайных событий.

Ключевые слова: художественность, рассказ, жанр, “женская проза”, художественный психологизм.

Pardaeva Zulfiya Djuraevna,

Doctor of Philology, Professor of the Department of Methods of Teaching the Russian Language and Literature of the Jizzakh State Pedagogical Institute

e-mail: zulfiyapardaeva@mail.ru

Murtazaeva Feruza Rashitovna,

Independent researcher of Bukhara State University

e-mail: feruza79.79@list.ru

STYLE IS LITERARY SKILL

ANNOTATION

This article is devoted to revealing the artistic originality of the stories of the modern Uzbek writer Zulfiya Kuralboy kizi, who is distinguished by her artistic voice of the phenomenal “female prose” in world literature. The heroines of Zulfiya’s stories are contemporaries with their sadness, their worries, their joy and pain. Many of them hardened in labor, endured the burdens of the family, claiming own "I". The poetics of the stories of Zulfiya Kuralboy kizi is the breadth of the artistic range of philosophical thinking, the artistic means of the language synthesizing the trends and methods of realism, romanticism, modernism, postmodernism and magical realism, provide the artistic originality of her stories. Her stories attract the reader with the simplicity and naturalness of a supernatural plot, the development of extraordinary events.

Key words: literary, story, genre, “female prose”, literary psychologist.

Бадиий адабиёт хаамиша сўз санъати бўлиб келган. Ҳар бир даврда юксак бадиий асарлар яратилган. Айниқса сўнги аср адоғида бадиий адабиёт инсон образини янада ёрқин ярата олди десак, муболага бўлмайдимиз. Ҳозирги адабиёт ҳақиқатдан ҳам шиддат билан ривожланмоқда. Ушбу таърифни бемалол ўзбек адабиётига нисбатан ҳам қўллаш мумкин.

Навоийдек даҳо шоирлари бор халқ тўғрисида XX аср ўзбек адабиётида ғарб ва рус насрий асарларига монанд асарлар яратилди дейишнинг ўзи одамнинг нафсониятига тегса, “жаҳонда бешта романчилик мактаби бор эди, Абдулла Қодирий романлари мисолида олтинчи ўзбек романчилиги мактаби яратилди” (Б.Бертелс) дея эътироф этилиши инсон қалбига фахр-ифтихор туйғуларини тўлдиради.

Ўзбек адабиёти солномасида янги давр бошланди. Бу давр ўзига хослигидан келиб чиқиб, уни том маънода Миллий тикланиш даври адабиёти десак тўғри бўлади. Мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар, аввало, инсон руҳи, дунёқараши, интилишларини миллий руҳни сақлаган ҳолда умуминсоний тамойиллар асосида шакллантиришга қаратилган. Ўзбекистон Президенти Ш.М.Мирзиёев “... адабиёт ва санъатга, маданиятга эътибор – бу, аввало, халқимизга эътибор, келажакимизга эътибор” эканини [1, 1], - деб таъкидлаган эди.

Тарихда Нодирабегим, Увайсий, Муаззамхон каби шоирлар ўзбек мумтоз адабиёти юксалишига маълум маънода ҳисса қўшган бўлсалар XX-асрда юзлаб шоира-ю ёзувчилар, олима-ю фузалолар жамиятнинг эстетик тафаккури ривожига муҳим аҳамият касб этдилар. Ўзбекистоннинг биринчи Президенти томонидан иқтидорли қизлар учун таъсис этилган Зулфия номидаги Давлат мукофоти улуғ шоира ижодига эҳтиром рамзи бўлиш билан бирга Ўзбекистон тараққиётида янги даврни - фан, маданият, маориф, адабиёт соҳасида иқтидорли, истеъдодли қизларнинг олиб бораётган изланишлари ва ютуқлари давлат ва жамиятни бошқаришда хотин-қизлар ролини ва нуфузини оширди, десак, хато бўлмайди. Янги-янги ихтиролар кашф этилди, фан ва ишлаб чиқариш интеграцияси янада ривожланди. Айниқса 2019 йилдан Ўзбекистон Президенти Ш.М.Мирзиёев томонидан Қороқалпоғистон Автоном Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан икки нафардан иқтидорли қиз Зулфия номидаги Давлат мукофотига лойиқ топилиши Ўзбекистоннинг иқтидорли ва истеъдодли қизларини муносиб тақдирлаш билан бирга, уларнинг ижодкорлиги ва ташаббускорлигини янада оширади, деб ўйлаймиз.

Янги давр ўзбек адабиётига Нигина Ниёз, Саломат Вафо, Жамила Эргашева, Зулфия Қуролбой қизи, Хосият Рустамова каби ўз овозига эга истеъдодли қизлар кириб келди. Бугунги кунда фаол ижодкорларга нисбатан тез-тез “адабиётга ёниб кирди” иборасини қўлаймиз. Ана шундай ёниб кирганлар сирасига XXI аср ўзбек адибаси Зулфия Қуролбой қизи ҳам киради. Зулфиянинг асарларида аёл ўз ғами, ташвиши, шодлигу ҳасрати билан бўй кўрсатади. Зулфия “аёллари”нинг аксарияти меҳнатда суяги қотган, оиланинг юкини кўтарган, ўзининг “мен”лигига даъво қилган аёллар.

Бугун адабиётшунослар ва китобхонлар орасида кўплаб баҳс ва мунозараларга сабаб бўлаётган Зулфия Қуролбой қизи ўзбек насрида янги тамойилни бошлаб берди десак, муболаға бўлмайди. Адибанинг “Турмуш”, “Ёвузлик фариштаси”, “Ўлим ҳеч нарса эмас”, “Қадимий кўшиқ” ҳикоялар тўпламлари ҳамда “Армон асираси”, “Машаққатлар гирдоби” романлари ўзбек насри имкониятларини кенгайтираётган асарлар сирасига киради. Зулфия Қуролбой қизи асарларини асло бир ёқлама талқин ва таҳлил этиб бўлмайди. Ҳар бир асари бир бадий кашфиёт. Ўқиб хаяжонга

тушасиз. Аммо бир ҳикоясини ўқиб тугатиб бирдан иккинчисига ўтиб кета олмайсиз. Ҳикоя қаҳрамонлари ҳаёти билан яшайсиз.

XXI аср рус адабиётшунослари В.Г. Зинченко, В.Г. Зусман, З.И. Кирнозелар таъкидлагандек, “ўтган даврлар адабиётшунослигига хос методлар билан янгича услубда яратилган асарларни таҳлил этиб бўлмайди”. [4, 2] Зулфия асарлари янгича илмий тафаккурни талаб этади. Ўзбек адабиётшуноси Қозоқбой Йўлдошев ўзининг “Кичик жанрдаги катта ютуқлар” мақоласида Зулфия Қуролбой қизи асарларига юқори баҳо беради: “2001-йилда яратилган ҳикояларга хос асосий хусусият шундаки, кичик жанрда ижодни Саломат Вафо, Зулфия Қуролбой қизи, Меҳринисо Қурбонова, Наргиза Ғуломова сингари қизлар олиб кетишди. 2001- йилнинг энг эса қоладиган ҳикоялари Саломат Вафонинг “Унутилган аёл”, Зулфия Қуролбой қизининг “Аёл”, “О, ҳаёт” ҳикоялари бўлди. “О, ҳаёт”да одам янги ҳолатларда акс эттирилган. Шу пайтга қадар ўзбек адабиётида бундай ракурса кўрсатилмаганди. [7, 130-131]

Адабиётшунос Қозоқбой Йўлдошев ёзувчи Зулфия Қуролбой қизи инсоннинг яшаш иштиёқини юксак маҳорат билан жонлантира олганига эътиборини қаратар экан, Назар чолнинг бирин-кетин жондошлари, яқинлари ёшини яшаб, ошини ошаб, Аллоҳ берган умрни кўриб ҳаётдан кўз юмганини, унинг эса яшагиси кела бериши, ёши юз йилдан ҳам ошиб кетган, қулоғи эшитмайдиган, кўзи кўрмайдиган, оёғи юришдан, қўли қимирлашдан қолган кекса қария яшаётганидан мамнунлиги, бир чеккадаги хужрача олами, яна озроқ яшагиси келган, жисман чарчаган, руҳан яшашга қонмаган Назар чол – инсон азобини жонлантира олган адиба маҳоратига тан беради. Беихтиёр ҳаёлингизга “Ёлғизликнинг юз йили” романидаги башорат – авлоднинг каттаси умрини дарахтга боғлиқ ҳолда ўтказиши келади. Яшашдан мақсад нима? – дея ўзингизни саволга тутасиз.

“Образга Назар деб исм берилишида ҳам, унинг ўзига хос қараш-назарига ишора борлиги, Назар чол орқали ёзувчи Сизиф образига хос абсурдни, тошни тепага қайта-қайта олиб чиқиш учун пастга тушиш жараёни, ҳаётнинг ўзидир, деган ўша абсурддек туюлган фикри орқали, инсон ҳаётига кирадиган маъни ҳақидаги янгича қарашларни сингдириб юборган Сизиф ҳам, Назар чол ҳам мангуликка татийдиган маънисизлик оғушида кечаётган инсон ҳаёти моҳиятини англаган образлар сифатида ўзига хос маъни-моҳиятга эга. Улар учун мангу яшаш бемаъни эканлигидан кўра, билимсизлик, лоқайдлик, дунёни англамай яшаш фожеа эканлигини англаш муҳим ҳисобланади” [3, 14], - деб таъкидлайди тадқиқотчи М. Жўраева.

Таниқли адабиётшунос, ёзувчи Хуршид Дўстмухаммад адиба бадий маҳоратини ёзувчи Саломат Вафо ижоди билан қиёслар экан, Зулфия Қуролбой қизи асарларига юқори баҳо беради: “Зулфия ҳикояларида бир-бирини такрорламайдиган, бир-бирига ўхшамайдиган қаҳрамонлар, тақдирларни солиштирар экансиз, адибанинг “Холиқ амаки” ҳикоясидаги ҳолат – “... қариндошлар ўзаро тил бириктириб “бир кун олдин ўлди нима-ю, бир кун кейин нима, барибир ўлади-ку”, [5, 199] - дея қабихликка борган яқинларидан бетоб чолга қараган бегона одамлар инсофли-ку, дейсиз.

Зулфия Қуролбой қизи ҳикоялари поэтикаси таҳлилида ёзувчи услубида турли методлар синтези намоён бўлар экан, адибанинг бадий тафаккур доираси кенглиги,

мушоҳадалари фалсафий, бадий тил воситаларига бой эканлигини кўрсатади. “Адабиётнинг барча шакллари ҳамма вақт бир ном билан қамраб олиш маънисиз ва тамоман мақсадсиз: фақат кишилиқ жамияти ҳаётини тарихан ўрганилгандагина турли даврларда адабиёт аҳамияти аниқ бўлади. Шу билан бирга, бундай умумий аниқлик киритиш мумкин эмас: турли даврлардаги ўхшаш ҳолатлар баъзан адабиётга тааллуқли бўлади, баъзан эса йўқ. *Ҳар бир аср ўзининг адабиёт аниқловчисига эга бўлади*”, [8, 6] - деб ёзган эди Б.В.Томашевский.

Шу ўринда мунаққид Абдували Эшқобилнинг “Ҳикоянгизни ўқиб ёхуд Зулфия Қуролбой қизига очик хат”ига эътиборимизни қаратсак:

“Зулфия опа! “Аёл” номли ҳикоянгиз менга жуда маъқул бўлди. Кўпдан буён бунчалиқ завқланиб ва таъсирланиб ўзбек тилида насрий асар ўқимаган эдим.

“Аёл” неоромантизм усулида яратилган. Эҳтимол кимдир буфикрга қўшилмас, бироқ асарда чиндан реализмдан кўра кўпроқ романтизм руҳи устунлик қилади. Зеро, бош қаҳрамоннинг ҳаётда шундай бўлиши мумкинлиги эҳтимолидан кўра, муаллиф уни шу тахлит ҳаракат қилишини кўпроқ хоҳлайди. Бу эса романтизмнинг биринчи аломатидир. ... асар мавзуси янгилиги ва унда маҳорат билан қўлланилган деталлар, мотивлар бир талай, ўзгача; ифода услубидан юксак нозиктаб дид ва бадий-эстетик лаёқат уфуриб туради.

... “аёлларча ўлим мавзусини” ўзбек ҳикоячилигида сиз биринчи бўлиб (агар адашмаётган бўлсам, албатта) янги мавзу сифатида бадий истеъмолга киритдингиз, Зулфия опа. Демак, сиз миллий адабиётимизга ўзига хос муносиб ҳисса қўшдингиз”. [9; 4-6]

Ушбу мактубнинг эътиборга молик жиҳати шундаки, мунаққид нафақат Зулфия Қуролбой қизининг “Аёл” ҳикоясига муносабат билдиради, балки бугунги ўзбек адабиётшунослиги хусусида ҳам холис фикрини айтади: “Кузатишимизча, сўнгги йилларда ўзбек адабиётшунослигида ғайритабий, илмий жиҳатдан консерватив бир анъана пайдо бўлиб қолгандек. Ҳолбуки, фольклоримиздан бошлаб, ҳар бир мумтоз ёки замонавий адабиётимиз намунаси поэтик-структур ва бошқача таҳлилларга муҳтож. Минг афсуслар бўлсинки, кўплаб илмий асарларда қайта ва қайта таъкидланган бу ва бу каби нисбатан янги таҳлил методлари амалда қўлланилмасдан қолмоқда”. [2, 6]

Демак, ижодида реализм, романтизм, модернизм, постмодернизм, мистика каби тамойил ва методлар синтезини уйғунлаштирган Зулфия Қуролбой қизи асарлари поэтикасини тизимли адабиётшунослиқ таҳлиллари асосида ўрганиш мақсадга мувофиқ бўлар экан.

Ҳозирги давр ўзбек адабиётида аёл образини деярли барча асарларида бош қаҳрамон сифатида тасвирлаётган истеъдодли ёзувчилардан бири Зулфия Қуролбой қизидир. Унинг асарлари ўзининг ғайриоддий сюжети, фавқулодда воқеалар силсиласи, оддий ва тушунарлилиги билан ўқувчини ўзига жалб қилади. Унинг деярли барча қаҳрамонлари бизнинг атрофимиздаги аёллар - оддий, камсукум, баъзан омади чопмаган, ҳаёт зарбаларига дош бера олмай қийналган, тақдирнинг чигал йўлларида адашган меҳрга ташна ожизалар. Ёзувчи бундай ҳолатларнинг қандай қилиб вужудга келиш сабабларини изламайди, фақат ўша ҳолатларни айнан тасвирлаш билан кифояланади. Бундай очик тасвирлаш жаҳон адабиётида Чингиз Айтматов каби етук адиблар ижодида кузатилган “қатъий реализм” (“жесткий

реализм”)га хос бадий жихатлардандир. Унинг ҳар бир ҳикоясида фавқулотда топилмалар, ўқувчини беихтиёр ўзига жалб қиладиган оҳанраболар мавжуд. Зулфия Қуролбой қизи ҳикояларидаги ҳар бир аёл образи ўзига хос бетакрор чизгилар билан тасвирланади. “Қуёш мен томонда” ҳикоясининг бош қаҳрамони гўзал, бир қарашда жуда содда, ўта ишонувчан, фақат оиласи ва фарзандларини ўйлаб яшайдиган аёл. У ҳар доим уйим, оилам, болаларим дейди-ю, бироқ ўзининг аёл эканлигини унутиб қўяди, у турмуш ўртоғидан меҳр-муҳаббатни эмас, кўпроқ пул олиб келишини кутади, чунки турмуши фаровон эмас, етишмовчиликлар кўп. Ҳикоя қуйидагича бошланади: “Аёл хавотир билан кунни кеч қилди. Хаёлида фақат бир ўй гир-гир айланарди: “Бугун ҳам пулсиз келсая?!” “Очқадим” дея хархаша қилган болаларига ярим косадан пиёз шўрва берди. Бу шўрвани аёлнинг ўзи ўйлаб топган ва ғалати ном қўйган: “Шармандашўрва!” Турмуш қийинчиликлари қийнаб қўйган аёл эри баъзан уйга келмай қолса эътибор бермайди, унинг ёлғонларига лаққа ишонади. Эр эса аёлнинг соддалигидан устомонлик билан фойдаланади. “Мен ишляпман, хотин. Ишляпман. Ҳар куни ишга кеч бориб, эрта қайтиб, сенинг олдинда ўтиргандан нима фойда? Балки мен ҳаммоллик қилаётгандирман? Балки арава судраб юргандирман!”- дейди эр. [5, 73]

Гўзал рўзғордаги кам-кўстни тузатиш мақсадида кўчада сотувчилик қилишга ҳам, бировларнинг юмушини бажаришга ҳам тайёр. Аёл ҳар қанча уринмасин турмуши ўнганмайди. Охири аёлнинг сабр косаси тўлади. У эрининг бошқа аёл билан хиёнат қиладиганини сезиб қолади ва эридан изоҳ сўрайди, бироқ эри томонидан кўчага ҳайдалиб, икки ўртада болаларидан ҳам айрилади. Бир бетайин аёлнинг домига тушиб қолган эр Гўзалдан осонгина воз кечади, бу ҳам етмагандек ўз жуфти ҳалолани бузукликда айблайди, унга тухмат қилади. Во-ажаб, бунга бошқаларни ҳам ишонтиради. Бир куннинг ўзида ҳам оиласидан, ҳам фарзандларидан, ҳам номусидан айрилган аёл тақдирнинг зарбалари олдида эсанкираб қолади. Одамларнинг иккиюзламачилиги, беҳаёлиги, бераҳмлиги Гўзалнинг руҳиятини бутунлай синдиради. Аёл бутунлай эс-ҳушидан айрилади. Ҳикояни ўқир экансиз, “бу фожианинг асл айбдори ким?”, - деган савол сизни қийнай бошлайди.

Гўзалнинг бахтсиз тақдири ҳақида ўйлар экансиз, бу фожиага унинг ўзи ҳам айбдор эмасмикан, - деб ўйланиб қоласиз. Унинг эри Рустам ўз оиласидан топа олмаган ҳаловатни ва тинчликни бошқа аёл эмас, Гўзалнинг ўзи ҳам бера олар эди-ку! Ёзувчи аёлни бардошли, сабрли, аммо содда ва эътиборсиз тасвирлайди.

Зулфия Қуролбой қизи ҳикояларининг мавзулар мундарижаси ранг-баранг. Ижодкор қаҳрамонлари сиз-у биз билган одамлар, уларнинг ҳаётини ихчам шаклларда талқин этишга ҳаракат қилган. Ижодкор асарлари - аёл образлари галереяси десак адашмаймиз.

“Тўхтаб қолган вақт сувратлари” [6, 320-345] ҳикоясида аёл образлари ички дард, куйик билан тасвирланган. Мазкур ҳикояда Исоқ чол, Зилай бийча, Бекпўлат, Малика образлари жонли, ишонарли, бадий пишиқ яратилган. Мазкур ҳикояда воқеалар тоғ бағрида жойлашган қишлоқ ҳаёти ва унда яшаётган инсонларнинг турмуш тарзи бадий йўсинда таъсирли тасвирланади. “Тўхтаб қолган вақт сувратлари” воқеалари қиш чилласи пайтида Исоқ чол хонадонидан бўлиб ўтади. Исоқ чол ва унинг оиласи кундалик ҳаётини ишонарли ҳолда тасвирлайди. Бу эса ўз

навбатида ўқувчига қишлоқ ҳаётини тасаввур қилишга ёрдам беради. Масалан: Қишлоқ одатига кўра, янги келинчакка икки-уч ой қора ишлар қилдирилмайди. Балки, дарров “қир” бўлиб қолмасин дейишар. Шунинг учун катта келин Норбуви ўн бир яшар қизини ёнига олиб уй ишларини эплаштириб туради, келин-куёвга кўпда халакит беравермайди. Малика “чой дамла...овқатни олиб бориб бер...” кабиладаги илтимосларни адо эта солиб лип этиб уйига кириб кетаверганида ҳам Норбуви ғашлик қилмади. Мана шу иқтибосдан ҳам кўриниб турибдики, ёзувчи ўзбек келинчагининг турмуш тарзини ишонарли ҳолда тасвирлашга ҳаракат қилган.

Мазкур ҳикояда Малика шаҳар ҳаётидан қишлоқ ҳаётига келин бўлиб келади. Ёзувчи “Тўхтаб қолган вақт сувратлари” ҳикоясида ўзбек қишлоқ ҳаётини батафсил тасвирлашга ҳаракат қилмайди, оддийгина қилиб тонг сахардан тунга қадар чумолидек ғимирлаган аёл ҳаётини кўрсатиб бера қолади. Ҳаётни озми-кўпми тушунган Малика қишлоқ аёлларининг оғир турмушига қарши исён қилади – мақола ёзади. Бу мақолани ўқиган ҳар бир аёл мақола “мен ҳақимда” деб ўйлаши аниқ. Шундай бўлди ҳам. Маликанинг овсини Норбуви, ҳатто қайнотаси Исоқ чол ҳам тўмтайган. Қайноқ ҳаётга интилаётган аёл руҳий оламини тасвирлаш ёзувчи томонидан маҳорат билан амалга оширилади.

Зулфия Қуролбой қизининг “Тўхтаб қолган вақт сувратлари” ҳикоясида инсон ҳеч қачон бир жойда тўхтаб қолмаслиги, балки имкон қадар маънавий дунёсини бойитиб бориш ва интеллектуал салоҳиятини ҳаётий тажрибалар ва маънавий мерослар асосида такомиллаштириб боришни таъкидлаб ўтиши бевосита асарнинг бадиий ғоясини ташкил этади.

Адибанинг “Ёлғизлик қурбони” [6, 199-235] ҳикояси ҳеч бир китобхонни таъсирлантирмай қолмайди. Инсон ким бўлишидан, қайси миллатга мансуб бўлишидан қатъий назар ёлғиз яшай олмайди. Асар бош қаҳрамони бўлмиш Тамара хола тўтиқуш сақланадиган каталақдай тор қафас бўлиб кўринадиган ҳувиллаб қолган икки хонали уйда эри Улфат аканинг ўлиmidан кейин ёлғиз қолади. Турмуш ўртоғи ёнида бўлганида ёлғизлик шаробини тотмаган, кўшнилари билан борди-келдиси йўқ, қариндош уруғлари санокли-ю, аммо улар билан ҳам илиқ муносабатда бўлмовчи Тамара холани ёлғизлик тўри чирмай бошлайди. Ҳаёт китобини варақлар экан, эрининг кўп болали синглиси тўққизта боласидан бирини фарзандликка бериш таклифини қилганида Тамара холанинг юрагига бу таклиф кўрқув солади. Болани кийдириш, едириш, ўқитиш, уйлантириш ташвишлари уни ҳозирги тинч ҳаётини бузишини хоҳламайди.

Ўзининг тузалмас касалликка мубтало бўлганини сезган синглиси қизи Яминани опасиникига жўнатади. Бехосдан Тамара холасининг севимли қимматбаҳо вазасини синдириб қўйган жиянини хола пашшаўлдиргич билан беаёв жазолайди. Мудҳиш воқеа устига келиб қолган синглиси “битта ваза инсондан азизми?” дея қизини олиб кетади. Опа-сингил ўртасида илмилик муносабат ҳам узилади.

Турмуш ўртоғи Улфат акага Тамара хола “Биз таркиби бир хил бўлган маҳсулотларга ўхшаймиз”, - дейди. [6, 204] Тамара хола ўз фикрини эрига уқтира оладиган аёлдир. Турмуш ўртоғи эса жанжални хуш кўрмаслиги сабабли хотини билан гап талашмас, унинг фикрларини инкор этмас, фақатгина ёқмаса хафа бўлиб кўярди. Қора меҳнатдан уғини кўрмаган инсон сўнгги сонияларда йиғлаб

пешонасига муштлаб аёлига бир сўз демай вафот этади. Сўнг Тамара холани ёлғизлик исканжаси тамомила қуршаб олади. Ёлғизлик ўз бағрига олган аёл атрофидаги буюмлардан гўёки бир нажод излайди.

Бора-бора Тамара хола ўз тинчини, фароғатини ўйлайдиган худбинга айлана борди: у бошқадан, бошқалар ундан ҳол сўрамайдиган бўлди, гўё дунё уни унутди. “Тамара хола кулгиси келмаса ҳам кулишга, кайфиятини кўтаришга уринарди. Фақат яхши нарсалар ҳақида ўйлаб, асабини асрарди. Бир куни телевизорда “Олтмиш ёшдан ошганлар учун...” деган янги кўрсатувни кўриб қолди ва шу кўрсатувнинг ашаддий мухлисига айланди: бир қарашдаёқ ўзини нотабиий тутаётгани сезилиб турсада, ўттиз ёшлилар билан беллашаман дегандек сочлари калта кесилган, қошқўзлари бўялган, ёқаси очик кофта кийган бошловчи хонимнинг оғзидан чиққан ҳар бир сўзни қулоғига қуйиб олар, ҳатто унинг “мимика”ларини ҳам эслаб қолишга уринар, берилган топшириқ ва маслаҳатларни эса кун давомида эринмасдан, биттасини ҳам қолдирмасдан қунт билан бажарарди.

Ёшлигида, куч қуввати борлигида ўзини ўйлаган Тамара хола бора-бора ўз холини англай бошлади, нафақат унинг корига ярайдиган, балки оддий суҳбатдош топиш орзу ҳам қилиб бўлмайдиган армонга айланди. Бир кеча емиш қидириш илинжисиди хонасига кирган каламуш унинг нажоткорига айланди.

Ёзувчи маҳорати шундаки, ёлғиз аёл фожеаси антитеза усулида тасвирланади. Ўзининг яқинларидан қочган, инсондан буюмларини афзал кўрган, ҳеч бўлмаса ўзининг кексалигини ўйлаб бўлса ҳам ҳаётини тўғри қурмаган Тамара хола жирканч каламушларга атрофидаги одамлардан қизғонган меҳрини беради, алалоқибат улар аёл кушандаси бўлади.

Тамара холани кузатиб юрган ўғри эса бир кечада Тамара холанинг бор-будини машинага ортиб кетади, ҳатто уни пастга тушириб ташлаб каравотни ҳам олиб кетади. Фақат кетаётганида хонага маргумуш сепиб кетади. Бирин-кетин каламушлар ҳам қирилиб битади. [6, 235]

Устихонини каламушлар кемириб ташлаган Тамара холанинг ўлганини ҳам, уйини ўғри урганини ҳам қўшнилар ҳатто билишмайди.

Эътироф этиш керак, Зулфия Қуролбой қизи услублари ранг баранг, ҳар бир ҳикояси янги мавзу, ўзгача талқин, тамоман бошқача қаҳрамонлари билан ўқувчини лол қолдиради. Ёзувчининг ҳикояларига хос бадиий психологик талқин, мистик сюжет, романтик ҳолатлар, реалистик тасвирлар асарларнинг ўқимишли бўлишини таъминлайди.

Ҳар бир асар ижодкор бадиий-эстетик олами хосиласи сифатида дунёга келади. Дунё адабиётида “аёллар насри” феноменал аҳамиятга эга бўлган адабий жараёнда ўзбек адибаларининг ҳам алоҳида ўрни бор. Жаҳоннинг манаман деган ёзувчилари билан бадиий маҳорат бобида баҳслаша оладиган Зулфия Қуролбой қизи асарлари бунга мисол бўла олади. Адибанинг ҳар бир асари бир дунё, ҳар бир қаҳрамони индивидуал, асар тили бетакрор. Зулфия Қуролбой қизи асарларида аёл тақдири, аёл кечмиши, унинг хоҳиш-иродаси, армонлари бўй кўрсатади. Ҳар тақдир тасвирида аёл назари, аёл баҳоси аён бўлади. У аёлни ёрилган қўллари, товонлари учун осмонларга кўтармайди, қулларча садоқати учун севилсин демайди, “эй аёл, ўзлигингни, ўзингни англа” деган сас сатрма-сатр бўй кўрсатади.

Ҳар қандай даврда, ҳар бир ёзувчи инсонни мукамалроқ талқин этишга интилар экан, услуб масаласи қалқиб чиқа беради. Нега-ки услуб ёзувчи бадиий маҳоратини ҳам билдиради. Биз бир мақола имкониятидан келиб чиқиб Зулфия Қуролбой қизининг ҳикояларида қўлланилган ранг-баранг услуби хусусида сўз юритдик. Замонавий жаҳон “аёллар насри”да алоҳида аҳмиятга эга бўлаётган ўзбек адибаси Зулфия Қуролбой қизи бадиий маҳорати намоён бўлган ҳар бир асари эътиборга ва эътирофга лойиқдир.

Адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – халқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир // Халқ сўзи. 2017. 4 авг.
2. Дўсмұхамедов Х. Ҳозирги ўзбек ҳикоячилигида бадиий тафаккурнинг янгилиниши (80-йилларнинг иккинчи ярми ва 90-йиллар аввалидаги ҳикоялар мисолида): филол.фан.номз... дисс. –Т., 1985. -149 б.
3. Жўраева М.А.Замонавий ўзбек насрида янги инсон концепцияси. (Абдуқайом Йўлдошев ва Зулфия Қуролбой қизи ҳикоялари асосида). Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. Фарғона, 2018, 54 б.
4. Зинченко В.Г., Зусман В.Г., КирнозеЗ.И. Методы изучения литературы. Системный подход: Учебное пособие. — М.: Флинта: Наука, 2002. - 200 с. Зулфия Қуролбой қизи. Ёвузлик фариштаси. – Тошкент: Янги аср авлоди. 2005. – 112 б.
5. Зулфия Қуролбой қизи. Қадимий кўшиқ: ҳикоялар. Т.: Ўзбекистон, 2011, - 199 б.
6. Йўлдошев Қ. Ёник сўз. -Т.: Янги аср авлоди. 2006.
7. Томашевский Б.В. Поэтика (Краткий курс). — М., 1996.
8. ЭшқобиловАбдували. Ҳикоянгизни ўқиб ёхуд Зулфия Қуролбой қизига очик хат...// “Ёшлик”, 2014 - йил 10-сон. SAVIYA.UZ.